

Karolina Kolasa

Małgorzata Jabłońska

ZNACZENIE LITERATURY I WYOBRAŹNI W ROZWOJU DZIECKA

Czytelnictwo u człowieka ma swój początek już od kołyski, dzieje się to na długo przed tym, zanim dziecko samodzielnie zacznie czytać. Odpowiednio wybierane książki wpływają rozwijająco na umysł i emocje dziecka, rozwijają kompetencje językowe oraz pogłębiają przynależność do danej kultury. Natomiast jako przedmioty zaprojektowane w sposób zachwycający, są sposobem pierwszego obcowania ze sztuką. Przy mądrym wsparciu dorosłego, literatura dziecięca może stać się przewodnikiem, który wesprze i pomoże młodemu człowiekowi – czytelnikowi – w odkrywaniu otaczającego go świata, a także rozbudzi jego wyobraźnię oraz zainspiruje do samodzielnych działań twórczych.

Wczesne dzieciństwo jest czasem wspólnego poznawania się dziecka z rodzicami, nauki zgłębiania swoich potrzeb oraz próby ich zaspokajania. Rodzice są pierwszymi osobami przekazującymi swojemu potomstwu wiedzę o przedmiotach i innych ludziach. Uczą również nastawienia do codziennych i niecodziennych zdarzeń oraz co najważniejsze stymulują jego rozwój. Swobodną i naturalną formą kontaktu, która będzie odpowiedzią na zaspokajanie pragnień i potrzeb, może być rytuał czytania dzieciom książek, np. przez rodziców czy opiekunów.

Rozwój dziecka w wieku przedszkolnym jest bardzo gwałtowny, występuje wtedy wysoki poziom ruchliwości i ogrom zmian w każdym obszarze rozwoju. Zachowanie dziecka, myślenie oraz sposoby zapamiętywania różnorodnych wydarzeń zmieniają się, a emocje jakie mu towarzyszą i forma ich wyrażania mają wpływ na reakcje oraz kontakt z otoczeniem. Okres od 3 do 6 lat jest bardzo istotny m.in. dla rozwoju myślenia, pamięci, a także mowy dziecka. W tym czasie rozwija się umiejętności zapamiętywania, korzystania w sposób świadomy z wcześniej zdobytych i utrwalonych informacji oraz przypominania własnych doświadczeń i wzorców zachowania. Przedszkolak posiada umiejętność łączenia informacji zawartych w usłyszaną historii z własnymi doświadczeniami, a także opowiada proste, wymyślone lub prawdziwe historie.

Opierając się na wprowadzonych przez rodziców nawykach czytelniczych, dziecko

powoli interesuje się czytaniem oraz książkami, głównie przez wzgląd na znajdujące się w nich treści. Podnosi się wówczas zdolność dziecka do przemyślanych i planowanych działań, posiada ono zdolność łączenia przyczyny ze skutkiem, zadaje wiele pytań, dodaje komentarze do przedstawianej mu historii oraz potrafi połączyć ze sobą wszelkie zdarzenia i fakty. W wieku przedszkolnym dziecko rozgranicza świat wewnętrzny, czyli własne odczucia, wrażenia i przeżycia od świata zewnętrznego oraz uznaje istnienie punktu widzenia innego niż tylko jego. Posiadając takie umiejętności dziecko potrafi porównywać, klasyfikować, a także odszukiwać różnice i podobieństwa. W tym okresie występuje również zainteresowanie literami, pisanie oraz gotowość do nauki czytania. W czasie czytania znajomego tekstu wspólnie z opiekunami, dziecko śledzi go wzrokiem i zaczyna wyręczać w czytaniu osobę dorosłą. Takie sytuacje są idealnym przygotowaniem do podjęcia przez dziecko próby samodzielnego czytania.

Rodzice mogą rozwijać kompetencje poznawcze swojego potomstwa za pomocą różnych książek i robić to tak, jak lubi dziecko oraz oni sami. Codzienne czytanie jest jedynie sugestią osoby dorosłej. Istotne są także samodzielne wybory małego czytelnika. Ciekawym sposobem jest czytanie z dzieckiem w sposób naprzemienny, który pozwoli na wprowadzenie przez dorosłego wartościowych w jego ocenie pozycji literackich, jednocześnie dziecko uniknie utknięcia w jednej lekturze przez dłuższy czas. Przeczytana książka powinna stać się okazją rozmowy, zadawania pytań oraz samodzielnego myślenia i próby odnalezienia na nie odpowiedzi. Gdy przedszkolak jest w okresie, kiedy jego głównymi zainteresowaniami są odkrycia i badania nad rzeczywistością, próbuje w sposób samodzielny główkować, co wzmacnia poczucie sprawstwa. Rodzic powinien wówczas służyć dziecku pomocą np.: w zbieraniu informacji, uczestniczyć w dyskusjach, czy burzach mózgów oraz wspierać w wyciąganiu wniosków. Rozwijanie myślenia, wyobraźni i kreatywności przy użyciu książek mających różnorodną tematykę ma wpływ na postawę dziecka w przyszłości. Chodzi tu nie tylko o odniesienie do nauki, czy rozwijanie jego indywidualnych zainteresowań, ale również o podejście, z którym wejdzie w proces nauki w szkole i w jaki sposób poradzi sobie z realizacją obowiązków szkolnych.

Przedszkolak, który posiada szereg kompetencji poznawczych, jest z każdą chwilą bardziej świadomy własnych emocji, a także uczuć towarzyszących innym ludziom. Historie przedstawiane w książkach i ich bohaterowie ukazują uczucia jakich doświadczają inni, sposób w jaki są uzewnętrzniane oraz tłumaczą dziecku skąd one pochodzą. Pozwala to spojrzeć na bohatera z dystansu i z pomocą rodzica rozwiązać konflikty wewnętrzne, które są dziecku znane i niekiedy bliskie.

Ważne jest przekazanie dzieciom różnorodnych sposobów w radzeniu sobie z emocjami oraz sugerowanie im jak się zachować, kiedy mają jakiś problem np. kiedy się wstydzą lub są złe. Pomocna jest wówczas lektura książki, która przedstawia przeżycia doznawane przez dzieci w podobnej grupie wiekowej oraz porusza trudne tematy, np.: starość, śmierć lub zazdrość. Zewnętrzne wsparcie jest dla dziecka istotne i daje poczucie, że skoro bohater książki poradził sobie z takimi przeszkodami, to i ono również sobie poradzi. Książka niesie dziecku pomoc w stawieniu czoła własnym lękom dzięki intensywnie pracującej wyobraźni, która wytwarza poczucie pewności siebie, w momencie kiedy uda się przezwyciężyć własny strach i lęki.

Literatura pozwala na nabycie przez dziecko nowych, a zarazem wartościowych reakcji zachowań. Przywołując z pamięci historie i doświadczenia książkowych bohaterów, dziecko uczy się w jaki sposób należy rozwiązywać problemy i konflikty, potrafi stanąć w obronie własnego zdania, a także doprowadzić do kompromisu. Prawidłowo wybrana książka, w tym konkretnym okresie rozwoju, jest bardzo ważna, ponieważ wywiera trwały wpływ na resztę życia dziecka. Rozwija to gotowość przedszkolaka do podjęcia kolejnych wyzwań, jakie przed nim stoją, czyli wkroczenie w etap szkolny, z kolei dla rodziców jest to niewątpliwie duża pomoc i ułatwienie w przekazywaniu wartości istotnych dla rodziny.

Bibliografia:

1. Gajewska M., *Książką połączeni, czyli o roli czytania w życiu dziecka*, Kraków 2018.
2. Jabłoński S., *Wiek przedszkolny i szanse rozwoju*, [w:] *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, red. Brzezińska A. I., Gdańsk 2005.
3. Matejczuk J., *Rozwój dziecka. Wiek przedszkolny*, red. Brzezińska A. I., *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, Seria I, Tom II, Warszawa 2014.
4. Wygotski L. S., *Zabawa i jej rola w rozwoju psychicznym dziecka*, [w:] *Wybrane prace psychologiczne II. Dzieciństwo i dorastanie*, red. Wygotski L. S., Poznań 2002.